

**INFORMACIJA O SPROVOĐENJU AKCIONOG PLANA
STRATEGIJE ZA INTEGRACIJU LICA SA INVALIDITETOM U CRNOJ GORI
ZA 2017. GODINU**

Podgorica, mart 2018. Godine

PRISTUPAČNOST

Kada je u pitanju unaprjeđivanje normativnog okvira za zaštitu lica sa invaliditetom, u nadležnosti Ministarstva održivog razvoja i turizma je donesen Zakon o planiranju prostora i izgradnji objekata („Sl. list CG“ br 64/17).

Takođe, urađen je spisak objekata u javnoj upotrebi u vlasništvu organa državne uprave, kao i Analiza objekata organa državne uprave sa aspekta pristupačnosti licima smanjene pokretljivosti i licima sa invaliditetom. Prema podacima kojima se trenutno raspolaže, od 23 lokalne uprave 20 je uradilo spisak objekata u javnoj upotrebi u vlasništvu organa lokalne uprave kao i Analizu objekata organa lokalne uprave sa aspekta pristupačnosti licima sa invaliditetom i licima smanjene pokretljivosti. Analizu pristupačnosti uradile su sljedeće lokalne uprave: Andrijevića, Bar, Berane, Bijelo Polje, Budva, Cetinje, Danilovgrad, Gusinje, Herceg Novi, Kolašin, Mojkovac, Nikšić; Petnjica, Plav, Pljevlja, Podgorica, Rožaje, Šavnik, Tivat i Žabljak. Analizu pristupačnosti nisu uradile opštine Kotor, Plužine i Ulcinj. Na osnovu urađene Analize, sedam opština uradilo je Akcione planove i to: Bar, Berane, Bijelo Polje, Rožaje, Podgorica, Mojkovac i Žabljak. U toku je i dalje prikupljanje podataka od lokalnih uprava.

Kada je realizacija Akcionog plana za prilagođavanje objekata u javnoj upotrebi za pristup, kretanje i boravak lica smanjenje pokretljivosti za 2014. godinu u pitanju, urađena je i revidovana projektna dokumentacija za svih 13 objekata. U 2017. godini, završeni su sljedeći objekti: JZU Dom zdravlja „Dr Niko Labović“ Berane (vrijednost izvedenih radova 262,583.58 €), JZU Opšta bolnica u Beranama (247,867.26€), JZU Dom zdravlja u Nikšiću (347,174.56€), JZU Bolnica za plućne bolesti-Brezovik u Nikšiću (291,432.87€). Ukupna vrijednost izvedenih radova na ova četiri objekta u toku 2017. godine iznosi 1.149,058.27€. U toku su radovi na objektima JZU Opšta bolnica u Nikšiću i Ministarstvo finansija Podgorica.

Ministarstvo održivog razvoja i turizma u toku novembra mjeseca 2017. godine, organizovalo je Okrugle stolove na temu „Uklanjanje arhitektonskih barijera na objektima u javnoj upotrebi“. U ovom ciklusu održana su četiri okrugla stola (dva za sjeverni, jedan za centralni i jedan za južni region) i istim su bile obuhvaćene sve lokalne samouprave. Prvi okrugli sto za sjeverni region održan je 14. novembra 2017. godine u Petnjici i istim je bilo obuhvaćeno sedam lokalnih samouprava: Petnjica, Berane, Bijelo Polje, Plav, Andrijevića, Rožaje i Gusinje. Drugi okrugli sto za sjeverni region održan je 16. novembra 2017. godine u Nikšiću i istim je bilo obuhvaćeno pet lokalnih samouprava: Nikšić, Plužine, Žabljak, Šavnik i Pljevlja. Treći okrugli sto za srednji region, obuhvatio je Glavni grad Podgoricu, Danilovgrad, Prijestonicu Cetinje, Kolašin i Mojkovac i održan je u Podgorici 23. novembra 2017. godine. Četvrti je održan u Tivtu 28. novembra i obuhvatio je šest lokalnih samouprava južnog regiona: Tivat, Herceg Novi, Kotor, Bar, Ulcinj i Budvu. Na taj način zatvoren je ciklus održavanja okruglih stolova, koji se prema ustaljenoj praksi u kontinuitetu održavaju krajem kalendarske godine i kojima su obuhvaćene sve lokalne uprave. Na istim su bili prisutni i predstavnici lokalnih NVO koje se bave pitanjima lica sa invaliditetom. Ukupno 71 učesnik je dao učešće na pomenutim okruglim stolovima.

Novim Zakonom o turizmu i ugostiteljstvu, propisani su u posebnom članu, „uslovi za lica sa invaliditetom“. Izmjene i dopune pravilnika o vrstama, minimalno-tehničkim uslovima i kategorizaciji ugostiteljskih objekata su u toku i u njemu će biti detaljnije razrađeni „uslovi za lica sa invaliditetom“, odnosno obezbjeđivanje pružanja usluga licima sa invaliditetom primjenjujući princip univerzalnog dizajna u skladu sa zakonom kojim je uređena zabrana diskriminacije lica sa invaliditetom, kao i uslovi koje moraju da ispunjavaju ugostiteljski objekti za nesmetan pristup, kretanje i boravak lica sa invaliditetom. Izradi Pravilnika o uslovima za izgrađena i uređena kupališta pristupiće se nakon stupanja na snagu novog

zakona o turizmu i ugostiteljstvu. U toku 2017. godine, napravljen je i spisak hotelskih objekata i isti se u kontinuitetu ažurira od strane Komisije za kategorizaciju ugostiteljskih objekata.

Ministarstvo saobraćaja i pomorstva je donijelo novi Zakon o prevozu u drumskom saobraćaju ("Službeni list CG", br. 71/2017 od 31.10.2017. godine), gdje su propisani dodatni uslovi u odnosu na stari zakon, a vezano za pristupačnost saobraćajnih objekata i autobuskih stanica licima sa invaliditetom. Zakon je stupio na snagu 8.11.2017. godine.

U toku 2017. godine, Ministarstvo unutrašnjih poslova je nastavilo da pruža usluge strankama, na način da im na njihov zahtjev, preko portala www.dokumenta.me, dostavlja na kućnu adresu: izvode iz matičnog registra rođenih, uvjerenja iz registra državljana i uvjerenja o prebivalištu na elektronski podržan način, u kratkim rokovima. Ministarstvo unutrašnjih poslova je takodje, preko portala: www.biraci.me, omogućilo crnogorskim državljanima da mogu podnijeti zahtjev za promjenu adrese prebivališta, koji se dostavlja nadležnoj područnoj jedinici/filijali za građanska stanja i lične isprave. Zahtjev podniet putem ovog portala dostavlja se na kućnu adresu kao vrijednosna pošiljka. Radi ostvarivanja svojih prava građani se mogu informisati putem kontakt telefona nadležnih službi, koji se nalaze na Sajtu Ministarstva unutrašnjih poslova. Ministarstvo unutrašnjih poslova je za usluge izdavanja ličnih isprava, lična karta i pasoš, gdje je zakonom propisana obaveza da se zahtjev lično podnosi i preuzimaju dokumenta, omogućilo da se preko mobilne stanice za uzimanje biometrijskih i drugih podataka, uzimaju ti podaci, ukoliko je to neophodno, od lica sa invaliditetom i ostalih lica na kućnoj adresi obuhvatajući tom prilikom i davanje punomoćja licu koje će preduzeti službene radnje u ime podnosioca zahtjeva.

Shodno Uredbi o organizaciji i načinu rada državne uprave, kao i aktima o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova i Uprave za imovinu, predviđeno je da Uprava za imovinu vrši poslove investicionog i tekućeg održavanja zgrada državnih organa, pa i ovog ministarstva. Sa izloženog, Uprava za imovinu je nadležna da uradi analizu pristupačnosti objekata koje koristi Ministarstvo unutrašnjih poslova i ostale aktivnosti vezane za ovu djelatnost. Do početka 2017. godine, ovi poslovi bili su u nadležnosti ministarstva-Biroa za investicije i materijalne poslove.

U cilju pristupačnosti elektronskih dokumenata, Ministarstvo javne uprave je u saradnji sa Savezom slijepih Crne Gore izradilo „Smjernice za kreiranje elektronskih dokumenata u skladu sa standardima e-Pristupačnosti“ u februaru 2017. godine. Cilj ovog dokumenta je da na uniforman i standardizovan način prikaže pravila i načine kreiranja elektronskih dokumenata u odgovarajućem formatu kako bi bili pristupačani za korišćenje slabovidim i slijepim osobama.

PARTICIPACIJA

U skladu sa Zakonom o kulturi, definisana je obaveza podrške i podsticaja razvoja kulture na osnovu javnog konkursa. Na konkursu pravo učešća imaju i lica sa invaliditetom, a projekti se vrednuju prema zakonskim kriterijumima u koje između ostalih spada i doprinos afirmaciji stvaralaštva lica sa invaliditetom. Na konkursu u 2017. godini o sufinansiranju programa i projekata iz oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva podržani su po tom osnovu sljedeći projekti: „Nikad ne odustati jer sve je moguće u životu“, poetsko-muzički susret slijepih i slabovidih osoba Crne Gore-realizator Opština Berane; Veće amatera stvaraoca-mladih, djece

i lica sa invaliditetom, realizator Plavski horizonti; izložba naziva „Crnom Gorom,“ umjetnika Mirasada Koljenovića, koji je lice sa invaliditetom.

Kada je u pitanju adaptacija objekata kulture i sportsko-rekreativnih objekata licima sa invaliditetom, realizacija ove mjere zahtijeva kontinuitet koji zavisi od prirode djelatnosti ustanove, statusa iste, kao i finansijskih sredstava, te ostaje kao obaveza koja će se u narednoj godini projektovati na sistematizovaniji način. Nacionalne ustanove kulture unaprijedile su i svoju tehničko-tehnološku bazu i to nabavkom nove opreme za potrebe crnogorske kinoteke, muzičkog centra Crne Gore, Centra za konzervaciju i arheologiju Crne Gore.

U smislu intervencija na kulturnim dobrima u 2017. godini, ostvarene su aktivnosti na 4 objekta: obezbijedena je pristupna rampa na Sabornoj crkvi u Nikšiću, dato je odobrenje od Uprave za zaštitu kulturnih dobara za postavljanje rampe crkve Svetog Antuna Padovskog na Cetinju, postavljena je rampa na zgradi Ruskog poslanstva, izdati su konzervatorski uslovi o postavljanju rampe na Austrougarskom poslanstvu, gdje je smještena zgrada Akademije likovnih umjetnosti, za potrebe lica sa paraplegijom. Pojedine opštinske ustanove, JU Centar za kulturu Rožaje, JU Centar za kulturu Petnjica i JU Centar za kulturu Tivat poboljšale su uslove pristupačnosti za lica sa invaliditetom.

Ministarstvo kulture je u 2017. godini na svom objektu postavilo natpise službi, direktorata i svih zaposlenih na Brajevom pismu i izradilo orjentacione planove na Brajevom pismu, koji se nalaze na samom ulazu u objekat. U okviru Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara u 2017. godini, uz finansijsku podršku Ministarstva kulture podržan je projekat izdavanja časopisa „Glas“, izdavač Biblioteka za slijepe Crne Gore, a koji izlazi jednom mjesečno u MP3 i Daisy formatu. Biblioteka ima besplatan servis dostava knjiga korisnicima iz glavnog grada, putem servisa kućne dostave ili poštanskim putem svim ostalim korisnicima u Crnoj Gori.

Pomorski muzej Crne Gore u Kotoru je prošle godine izdao vodič na Brajevom pismu sa namjerom da se slijepa i slabovidna lica upoznaju sa bogatom pomorskom istorijom Crne Gore. Vodič ima za cilj prilagođavanje dijela muzejskog materijala licima sa invaliditetom i samim tim ravnopravan uvid u kulturno nasljeđe, a dio aktivnosti na izradi ovog vodiča i na engleskom jeziku započet je tokom 2017. godine.

U okviru KotorArta, tokom 2017. godine, ostvarena je kao i prethodnih godina intezivna saradnja sa Homerovom dramskom radionicom-pozorišna trupa osoba sa oštećenjem vida. Realizovane su radionice u aprilu, junu i maju. Imali su studijski boravak na KotorArtu. U septembru i oktobru rađena je pozorišna predstava "Bespomoćna stvorenja" po A.P.Čehovu. Sa tom predstavom ostvarena je saradnja na 10. BIT (Blind in Theatre) festivalu u Zagrebu u oktobru. Predstava je izvedena u decembru u Baru, a očekuje je turneja po Crnoj Gori i regionu.

Poetsko-muzička manifestacija “Nikad ne odustati jer sve je moguće u životu”, koja se održava par godina unazad, a čiji je realizator opština Berane u koopraciji sa drugim partnerima, osmišljena je kao književna i poetsko muzička manifestacija slijepih i slabovidnih lica, sa inkluzivnim karakterom kroz učešće mlađe populacije, javno izražavanje književnog i

muzičkog stvaralaštva slijepih i slabovidih lica iz Crne Gore i učenika niže muzičke škole u Beranama.

Ministarstvo kulture je Udruženju mladih sa hendikepom Crne Gore ustupilo pristupačan prostor za održavanje radionice u okviru projekta „To really live“, koji ima za cilj upoznavanje osoba s invaliditetom, članova njihovih porodica i donosilaca odluka sa principima filozofije samostalnog života. Takođe, ministarstvo je tokom 2017. godine održalo konsultativni sastanak sa predstavnicima NVO koje sprovode aktivnosti od javnog interesa u domenu stvaralaštva i kulturne baštine, a u cilju sačinjavanja Sektorske analize za utvrđivanje prijedloga prioriternih oblasti i potrebnih sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u 2018. godini, naročito u pitanjima od značaja za mlade, lica sa invaliditetom, kulturni turizam, tradicijsku kulturu, kinematografiju, zaštitu nematerijalnog kulturnog naslijeđa, LGBT tematiku, muzeologiju, arheologiju i druga pitanja.

Crnogorsko narodno pozorište i nevladine organizacije koje se bave zaštitom prava lica sa invaliditetom potpisale su Memorandum o saradnji, kao izraz težnje i potrebe aktivnog učešća lica sa invaliditetom u praćenju programa Crnogorskog narodnog pozorišta.

Kada je u pitanju osnivanje sportskih saveza, sportske organizacije lica sa invaliditetom udružuju se u Paraolimpijski komitet Crne Gore kao krovnu instituciju sportskih organizacija lica sa invaliditetom. Zakonom o sportu („Sl.list CG” br. 36/11 i 36/13) u čl. 56 propisano je da se za sportsku rekreaciju i sportska takmičenja lica sa invaliditetom mogu osnivati sportske organizacije lica sa invaliditetom. Sportske organizacije iz stava 1 ovog člana mogu se udruživati po sportovima i po kategorijama invaliditeta, koje priznaje Međunarodni paraolimpijski komitet.

Uprava za mlade i sport kao prethodni organ zadužen za oblast sporta u 2016. godini podržala je sportske klubove lica sa invaliditetom u ukupnom iznosu od 9.000,00 eura. Ministarstvo sporta je u zakonom predviđenom roku u 2017. godini, realizovalo Konkurs za sufinansiranje programa sportskih subjekata. Putem [Konkursa za sufinansiranje programa sportskih subjekata](#), podržano je 14 programa sportskih klubova lica sa invaliditetom u ukupnom iznosu od 39.500,00 eura, što je četiri puta veći iznos u odnosu na 2016. godinu. Dodatno, u nadležnosti Ministarstva sporta je i omladinska politika, te u tom kontekstu putem Konkursa za finansiranje i sufinansiranje projekata omladinskih organizacija u 2017. godini, jedan od projekata koji je podržan, a čija su ciljna grupa osobe sa invaliditetom jeste projekat Udruženja za pomoć licima ometenim u psiho-fizičkom razvoju UZPD Nikšić pod nazivom “Živi zdravo, koračaj uspravno”, kojim je dat doprinos dobrom zdravlju, bezbjednosti i inkluziji mladih s invaliditetom u Nikšiću.

Posebno uvažavajući značaj paraolimpijskog sporta, Ministarstvo sporta je u 2017. godini značajno podržalo navedenu oblast i to: na konkursu za sufinansiranje programa sportskih subjekata u 2017. godini, program Paraolimpijskog komiteta Crne Gore, kao krovne institucije sportskih organizacija lica sa invaliditetom, podržan je u iznosu od 100.000,00 eura, što je više u odnosu na 2016. godinu, kada je Paraolimpijskom komitetu dodijeljeno 80.000,00 eura; Na Konkursu za sufinansiranje programa sportskih subjekata u 2017. godini, programi sportskih klubova lica sa invaliditetom su podržani u ukupnom iznosu od 39.500,00 eura, što je četiri puta veći iznos u odnosu na 2016. godinu. Dodatno, u skladu sa procedurama definisanim Zakonom o sportu i Uredbom o kriterijumima za utvrđivanje visine

naknada i premija za ostvarene sportske rezultate, Ministarstvo sporta je u 2017. godini opredijelilo premije za crnogorske paraolimpijce za ostvarene izuzetne rezultate na međunarodnoj sceni u ukupnom iznosu od 15.000,00 eura.

JEDNAKOST

Skupština Crne Gore je 29. juna 2017. godine usvojila Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije, kojim je postignut nivo pune usklađenosti sa Direktivama EK. Ovim izmjenama posebno je unaprijeđena kaznena politika za odredbe koje regulišu zabranu diskriminacije lica sa invaliditetom na način što je izvršeno usklađivanje kaznene politike sa visokom kaznenom politikom Zakona o zabrani diskriminacije i uvede kazne za fizičko lice, koje predhodnim rješenjem nije bilo regulisano.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava prati implementaciju preporuka iz Analize usklađenosti, kroz učešće svojih predstavnika u radu radne grupe (Zakon o radu i Zakon o lokalnoj samoupravi) i preko Komisije za praćenje implementacije Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017.-2021. godine. Ministarstvo je takođe učestvovalo u procesu usklađivanja Zakona o elektronskoj upravi sa Zakonom o zabrani diskriminacije, Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Zakonom o rodnoj ravnopravnosti.

Komitet UN je pozdravio napore Crne Gore na donošenju Analize usklađenosti crnogorskog zakonodavstva sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN, Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021 godine, kao i Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je formiralo Komisiju za praćenje implementacije Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti. Komisija je sastavljena od predstavnika organa državne uprave, nevladinog sektora, Uprave za inspekcijske poslove, predstavnika Skupštinskog Odbora za ljudska prava i zajednice opštine. Imajući u vidu obavezu dvogodišnjeg izvještavanja, Komisija je dostavila informacije za prvi presjek realizovanih mjera.

U 2017. godini urađeno je istraživanje u oblasti zaštite lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti tih lica sa drugim licima. Istraživanje je sprovedeno u saradnji sa programskom kancelarijom Savjeta Evrope, finansijska podrška i NVO CEDEM, sprovedenje istraživanja. Društvene oblasti u kojima je mjerena diskriminacija su: zapošljavanje, obrazovanje, dostupnost zdravstvenoj zaštiti, rad javnih službi, diskriminacija u oblasti kulture i kulturna zaštita.

Kada su u pitanju lica sa invaliditetom, rezultati istraživanja pokazuju sledeće:

- u oblasti zapošljavanja, po ocenama građana, lica sa invaliditetom su na trećem mjestu po nivou diskriminisanosti. Sa stanovišta trenda međutim, bez obzira na uočene procentualne vrijednosti, razlike između 2015. i 2017.godine, nisu značajne.

- druga oblast, koja je bila predmet istraživanja jeste diskriminacija u obrazovanju. Druga kategorija po hijerarhiji stepena diskriminisanja u oblasti obrazovanja jesu osobe sa invaliditetom (28%). Međutim, analiza trenda ukazuje da je ovaj stepen diskriminacije napribližno istom nivou kao i prije dvije godine. Dakle, u posljednje dvije godine nije bilo niti poboljšanja, niti pogoršanja položaja osoba sa invaliditetom u oblasti obrazovanja;

- oblast, koja je takođe bila predmet interesovanja, kada je riječ o diskriminaciji jeste zdravstvena zaštita. Treće u hijerarhiji po stepenu percipirane diskriminacije u oblasti zdravstvene zaštite jesu osobe sa invaliditetom (25.6%). Ovaj podatak još više zabrinjava usljed činjenice da je to značajno pogoršanje u odnosu na 2015. godinu;

- oblast kojoj se posebno posvetila pažnja, kada je riječ o mjerenju stepena diskriminacije jeste i rad javnih službi. Mjereni stepen percepcije diskriminacije u radu javnih službi kada je riječ o osobama sa invaliditetom je gotovo na istom nivou kao i kada je riječ o seksualnoj orijentaciji (18%), ali u ovom slučaju razlike su značajne u odnosu na 2015. godinu ($\chi^2(2)=7.233$, $p=.027$). Dakle, percepcija je građana da je stepen diskriminacije u ovom pogledu značajno smanjen u prethodne dvije godine;

- poslednja oblast u kojoj se vršilo mjerenje percepcije diskriminacije jeste pravo na sopstvenu kulturu i zaštitu. Osobe sa invaliditetom su percipirane da su diskriminisane u ovoj oblasti na nivou od 19.7%, a ova vrijednost nije značajno niža u odnosu na 2015. godinu.

Rezultati mjerenja ukupne percepcije diskriminacije za društvene grupe koje su bile predmet mjerenja ukazuju da građani Crne Gore smatraju da se najviši stepen iskazuje prema političkim neistomišljenicima. Zatim slijedi distanciranje u odnosu na tri grupe na približnom nivou i to je diskriminacija po osnovu nacionalne pripadnosti, starosti i invaliditetu. Poseban segment istraživanja posvećen je mišljenju građana o tome šta se može preduzeti kako bi se stepen diskriminacije u Crnoj Gori smanjio. Najprije, u ovom dijelu istraživanja, građani su pitani i to da li je prednost ili nedostatak pripadati gore navedenim grupama. Rezultati istraživanja ukazuju da je najveći stepen deprivacije prisutan kada je riječ o osobama sa invaliditetom (66.4%). Rezultati analize, međutim, pokazuju da su trendovi pozitivni u odnosu na 2015. godinu, a ovo zato što je značajno veći broj ispitanika koji smatraju da je pripadnost ovoj grupi prednost. Ključan podatak u ovom pogledu jeste da je značajno veći procenat onih koji kažu da su im poznati zakoni koji tretiraju pitanja diskriminacije, u odnosu na 2015. godinu, dakle riječ je o pozitivnom trendu. Rezultati istraživanja takođe pokazuju da se najveći stepen podrške pruža ženama (85.5%) i osobama sa invaliditetom (85.3%).

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je u okviru projekta PREDIM, a koje realizuje pod pokroviteljstvom Savjeta Evrope, organizovalo 6.-7. oktobra dvodnevnu radionicu na temu „Modeli izrade lokalnog akcionog plana za implementaciju Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2017.-2021. godine.” Pored predstavnika Ministarstva za ljudska i manjinska prava i zajednice opštine na radionici su učestvovali predstavnici svih lokalnih samouprava na teritoriji Crne Gore, kao i predstavnici dvije gradske opštine Tuzi i Golubovci, kao i predstavnici organizacija lica sa invaliditetom

na lokalnom nivou, koji okupljaju različite vrste invaliditeta i različite regionalne zastupljenosti.

U saradnji sa Zajednicom opštine Crne Gore, pripremljen je Modela lokalnog akcionog plana za implementaciju Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti na lokalnom nivou, koji će predstavljati dobar osnov za kvalitetnije i brže donošenje akcionog plana na lokalnom nivou.

Saradnja sa nevladinim organizacijama u oblasti zaštite lica sa invaliditetom od diskriminacije i promocije jednakosti tih lica sa drugim licima se realizuje kroz sledeće aktivnosti: radionica na temu izrada modela lokalnih akcionih planova za implementaciju Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2017.-2021. godine; učešće na radionicama; učešće na konferenciji koju je organizovala NVO "EKVISTA" iz Podgorice, a na kojoj su prezentovani rezultati istraživanja o radu inspeksijskih organa kada je u pitanju zaštita osoba sa invaliditetom; učešće na okruglom stolu koji je za temu imao „Zapošljavanje lica sa invaliditetom“ u organizaciji Udruženja mladih sa hendikepom Nikšić; učešće na okruglom stolu na kojem su prezentovani rezultati istraživanja o riziku od socijalne isključenosti mladih, sa posebnim akcentom na mlade sa invaliditetom; učešće na panel-diskusiji sa temom „Od obrazovanja do zapošljavanja“, u organizaciji UMHCG; učešće na panel-diskusiji na temu „Zapošljavanje OSI-izazov i benefit za poslodavce“ u organizaciji NVO "Staze" iz Podgorice; u saradnji sa nevladinim organizacijama za zaštitu lica sa invaliditetom i CNP-a uz podršku naratora i gestovnog prevodioca, predstava iz redovnog repertoara pozorišta „Šćeri moja“, učinjena pristupačnim svima, bez diskriminacije po osnovu invaliditeta.

Kada je u pitanju eliminisanje stereotipa i predrasuda o licima sa invaliditetom, kao i štetnih radnji kojima se diskriminišu ova lica u svim oblastima života, uključujući i predrasude zasnovane na polu i uzrastu, realizacija aktivnosti je u toku.

Završen je postupak izbora najboljeg ponuđača za izvršenje usluga medijske kampanje o zabrani diskriminacije ranjivih društvenih grupa i promociji jednakosti. Urađen je vizuelni identitet kampanje i u pripremi je media plan, čiji je jedan segment posvećen zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom.

U 2017. godini se realizuje VII ciklus edukacija namijenjen predstavnicima organa državne uprave zaduženih za rad sa ranjivim društvenim grupama. Obuku je prošao 21 predstavnik organa državne uprave. Do novembra 2017. godine realizovano je pet od planiranih šest radionica/seminara koje su za temu imale opštu zabranu od diskriminacije i mehanizme zaštite od diskriminacije, zabrana diskriminacije po osnovu rodnog identiteta, lica sa invaliditetom, zavisnika psihoaktivnih supstanci, rasna diskriminacije i diskriminacije Roma.

Povodom obilježavanja međunarodnog dana lica sa invaliditetom, 3. decembra, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je pod pokroviteljstvom Savjeta Evrope organizovalo događaj-konferenciju na kojem je prezentovalo Konvenciju UN o pravima lica sa invaliditetom u lako razumljivom formatu. Pored visokih zvaničnika Delegacije EU, Savjeta Evrope, predstavnika dva krovna saveza organizacija roditelja djece sa teškoćama u razvoju, dnevnih centara, posebnu pažnju javnosti je izazvao program koji su pripremili i u kojem su učestvovali djeca sa intelektualnim i kombinovanim smetnjama.

ZAPOŠLJAVANJE

Kada je u pitanju zakonodavni okvir, zbog potrebe sveobuhvatnog unapređenja oblasti profesionalne rehabilitacije, odlučeno je da se pristupi izradi novog zakona koji će biti donesen u 2018. godini.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja u saradnji sa UNDP-om, angažovalo je eksperte koji će izraditi Analizu o mogućnosti definisanja statusa Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom kao posebnog pravnog lica. Ista će biti završena početkom 2018. godine.

U toku 2017. godine, prema podacima Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom, lica sa invaliditetom nisu uključivana u programe javnih radova, programe obrazovanja i osposobljavanja odraslih, a nije korišćena ni mogućnost podrške samozapošljavanju. U skladu sa podacima dostavljenim za potrebe izrade akcionog plana Zavoda za zapošljavanje Crne Gore za 2018. godinu, planirano je kreiranje minimum dva programa aktivne politike zapošljavanja u kojima će biti uključeno minimum 50 lica sa invaliditetom.

Prvostepene komisije za profesionalnu rehabilitaciju, u toku 2017. godine, donijele su nalaz i mišljenje o utvrđenom procentu invaliditeta za 1077 lica. U skladu sa Pravilnikom o sastavu i načinu rada Komisije za profesionalnu rehabilitaciju (Sl. list Crne Gore, br. 51/17), koji je stupio na snagu 11.08.2017. godine, odlukom Direktora Zavoda za zapošljavanje Crne Gore obrazovane su Prvostepene komisije za profesionalnu rehabilitaciju po Područnim jedinicama Zavoda. Obrazovano je ukupno sedam Prvostepenih komisija. U sklopu Ministarstva rada i socijalnog staranja, obrazovana je Drugostepena komisija za profesionalnu rehabilitaciju.

U periodu od 01.01.2016. godine do 15.12.2017. godine, u mjere profesionalne rehabilitacije ukupno je uključeno 373 lica sa invaliditetom (192 žene). U mjere 1 i 2 uključeno je 191 lica sa invaliditetom (107 žena). U mjere 3,4,5, u izvještajnom periodu, uključeno je 95 lica sa invaliditetom (54 žene). U toku 2016. godine, u mjere 7, 8 i 9, uključeno je 58 lica (32 žene). U mjeru 10 uključene su dvije žene sa invaliditetom u Podgorici i Tivtu. U mjeru 11 uključeno je jedno lice sa invaliditetom iz Nikšića. U mjeru 12, uključeno je 27 lica sa invaliditetom (12 žena). Izvođači profesionalne rehabilitacije su u toku 2016. godine evaluaciju uspješnosti procesa rehabilitacije za pojedino lice sa invaliditetom (mjera 13), uradili za 61 lice sa invaliditetom (20 žena).

Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom propisano je da se sredstva Fonda, između ostalog, mogu koristiti i za finansiranje grant šema. U skladu sa tim, usvojen je Pravilnik o postupku i metodologiji za finansiranje grant šema ("Sl. list CG", br. 28/14 i 16/16) kojim se propisuje da Zavod najmanje jednom godišnje objavljuje javni poziv za finansiranje projekata zapošljavanja lica sa invaliditetom – grant šema. Tokom 2017. godine, raspisana su dva javna poziva za finansiranje projekata zapošljavanja lica sa invaliditetom – grant šema, od 21.3.2017. godine i 7.8.2017. godine. Odlukama Upravnog odbora Zavoda br. 01-7531 od 5.7.2017. godine i br. 01-12954 od 20.10.2017. godine, a po osnovu gore navedenih javnih poziva, odobreno je finansiranje 56 projekata, ukupne vrijednosti 2.996.430,48€. Dva izvođača čiji su projekti odobreni za finansiranje Odlukom

Upravnog odbora br. 01- 12954 od 20.10.2017. godine, odustali su od realizacije projekata, čime je broj projekata čija je realizacija počela u 2017. godini i nastaviće se u 2018. godini smanjen na 54. Kroz ove projekte, predviđeno je uključivanje 422 lica sa invaliditetom, od kojih će 265 lica biti zaposleno tokom trajanja projekta, a 74 lica će biti zaposlena nakon završetka projekta u minimalnom trajanju od šest mjeseci. U toku 2017. godine, realizovano je i 30 projekata po javnom pozivu od 13.11.2016. godine, u iznosu od 1.481.824,05€. U ove projekte uključeno je 223 lica sa invaliditetom, a tokom trajanja projekata zaposleno je 183 lica. Realizacija projekata završena je u novembru 2017. godine.

U periodu od 01.01.2016. godine do 30.09.2017. godine, 360 poslodavaca ostvarilo je pravo na subvenciju zarade za 501 zaposleno lice sa invaliditetom, 114 lica je zaposleno na neodređeno vrijeme, dok je 387 lica zaposleno na određeno vrijeme. Na dan, 15.12.2017. godine, 216 poslodavaca ostvaruje pravo na subvenciju zarade za 324 zaposlena lica sa invaliditetom (142 žene). Na određeno vrijeme zaposleno je 117 lica sa invaliditetom, dok je na neodređeno vrijeme zaposleno 207 lica. Iz sredstava Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom, za ovu namjenu utrošeno je 2.126.901,95€. U istom periodu, 31 poslodavac ostvario je pravo na subvenciju-učešće u finansiranju ličnih troškova asistenta, pomagača u radu, za 37 zaposlenih lica sa invaliditetom. Na dan 15.12.2017. godine, 36 poslodavaca ostvaruje pravo na ovu subvenciju za 51 zaposleno lice sa invaliditetom. Iz sredstava Fonda za ovu namjenu utrošeno je 175.116.83€. Pravo na dodjelu bespovratnih sredstava za prilagođavanje radnog mjesta i uslova rada zaposlenog lica sa invaliditetom u ovom periodu iskoristila su 32 poslodavca, za 42 zaposlena lica sa invaliditetom. Za ovu namjenu iz sredstava Fonda utrošeno je 138.056,42€.

U toku 2017. godine, nezaposlena lica sa invaliditetom nisu koristila opredijeljena sredstva za davanje kredita za samozapošljavanje. Takođe, u toku 2017. godine, budžetom Zavoda za zapošljavanje Crne Gore nisu opredijeljena sredstva za unaprijeđenje i razvoj aplikacionog programa koji bi pratio evidenciju zaposlenih i nezaposlenih lica sa invaliditetom, pa samim tim, nisu se stekli osnovni uslovi za dalji razvoj na ovom polju. U okviru već postojeće aplikacije kojom se vodi evidencija nezaposlenih lica na teritoriji Crne Gore, postoji mogućnost uvida u obrazovnu i starosnu strukturu nezaposlenih lica sa invaliditetom. Zavod ne raspolaže podacima o ukupnom broju nezaposlenih lica sa invaliditetom, već samo o onim licima koja su prijavljena kao takva. Takođe, Zavod raspolaže samo podacima o broju zaposlenih lica sa invaliditetom čiji poslodavci ostvaruju ili su ostvarili pravo na subvencije iz Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom.

Na osnovu podataka kojima raspolaže Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom, uključenost žena sa invaliditetom u programe profesionalne rehabilitacije je na nivou od 51% od ukupnog broja uključenih lica sa invaliditetom. Samo u izvještajnom periodu, od 373 lica sa invaliditetom koja su uključena u mjere profesionalne rehabilitacije, 192 lica su žene. Takođe, uvidom u strukturu zaposlenih lica sa invaliditetom čiji poslodavci ostvaruju pravo na subvenciju zarade, može se utvrditi da su od ukupnog broja ovih lica, 43% žene. Uključenost žena sa invaliditetom u projekte zapošljavanja lica sa invaliditetom je nešto preko 40% od ukupnog broja uključenih lica. U narednom periodu, Zavod će kroz finansiranje projekata zapošljavanja lica sa invaliditetom nastojati da uključi u iste što veći broj žena sa invaliditetom.

OBRAZOVANJE I OBUKA

Kroz proces izmjene i dopune, svi zakoni iz oblasti obrazovanja precizno uvode antidiskriminacione odredbe: Izmjene i dopune Zakona o vaspitanju i obrazovanju djece s posebnim obrazovnim potrebama u cilju: osavremenjivanja prakse, nediskriminacije; unapređenje modela i usluga podrške; prelaz kroz Individualni tranzicioni program; angažovanje asistenata u nastavi.

Usvojeni su sledeći dokumenti: Standard kvalifikacije asistent u nastavi i Ispitni katalog, dok su škole sistematizovale radno mjesto i sprovele konkurse za asistente.

Komisije za usmjeravanje su prošle obuke: Karakteristike i preporuke za rad sa djecom sa problemima ponašanja, Karakteristike i preporuke za rad sa djecom sa smetnjama vida, Izmjene i dopune zakona-aktuelna praksa.

U cilju unapređivanja evidencije postavljeno je na portal i poslato školama Uputstvo za unos podataka o djeci sa posebnim obrazovnim potrebama u MEIS i sprovedeno savjetovanje za direktore škola: savjetovanje za i o MEIS, NEdiskriminacija i pristupačnost, Indeks inkluzije.

Održano je 5 akreditovanih seminara iz oblasti inkluzivnog obrazovanja. Unaprijeđen je IROP za srednje stručne škole i sproveden niz obuka stručnih saradnika i predstavnike stručnih škola. U partnerstvu sa NVO »Staze« sprovedene su trodnevne obuke za izradu ITP 1 za osnovne i srednje škole iz Pljevalja, Bijelog Polja, Herceg Novog - 45 polaznika i snimljen i promovisan film »Ne odustajem«. Sprovedeno je 5 jednodnevnih seminara za izradu individualnih tranzicionih planova, kao i dodatna edukacija lokalnih timova (osnovna, srednja škola i lokalna komisija) za oko 65 škola. Urađen je i ITP-2 kroz koji se daju smjernice u povezivanju nivoa obrazovanja i zapošljavanja. Pripremljeno je i Uputstvo. Sprovedena je obuka za 12 škola, predstavnike ZZZ, MRSS, CSO-a, MPS. Osmišljen je i sproveden program obuke za 97 lica koja prolaze kroz program stručnog osposobljavanja sa namjerom da unaprijedimo njihove inkluzivne kompetencije (profesori razredne nastave, pedagozi, psiholozi, defektolozi).

Pri resursnim centrima se sprovede intenzivni programi rane intervencije. Radi se na jačanju asistivnih kabineta. U sva tri resursna centra uspostavljaju se asistivni kabineti: Komunikološki asistivni kabinet za JU „Resursni centar za sluh i govor“, Kotor; Razvojno-didaktički asistivni kabinet za JU Resursni centar za djecu i osobe sa intelektualnim smetnjama i autizmom „1.jun“, Podgorica; Senzo-motorni asistivni kabinet za JU Resursni centar „Podgorica“ za tjelesne i smetnje vida. Zaposleni su prošli sedmodnevnu obuku pri RC „Milan Petrović“, Novi Sad. ZUNS i RC „Podgorica“ prenose udžbenike za osnovnu školu u audio-format u Daisy format i sprovedeno je 5 seminara za 21 osnovnu školu „Korišćenje udžbenka u DAISY formatu“. Uspostavljeni su centri za rani razvoj, koji služe podsticanju razvoja djece. Sprovedene su i radionice za vaspitače za rad sa konkretnim smetnjama u razvoju, tematske radionice za roditelje i opštu javnost i okrugli stolovi. Potom obuke: RC Podgorica „Brajevo pismo u inkluzivnom obrazovanju“, RC „1. jun“ za kadar predškolskih ustanova na temu podrška roditeljima djece sa poremećajima iz spektra autizma u cilju primjene rane intervencije; RC Kotor za gestovni jezik održana su dva osnovna kursa, sproveden je savjetodavni rad u cilju edukacije nastavnog kadra u OŠ „Vuk Karadžić“ Bijelo Polje, OŠ „Vladimir Nazor“ Podgorica, OŠ „Maršal Tito“ Ulcinj, OŠ „Drago Milović“ Tivat,

JPU “Boško Buha” iz Rožaja, JPU “Vukosava Ivanović-Mašanović”, Bar, radionice u OŠ “Jugoslavija” u Baru, OŠ “Boško Buha” u Pljevljima i u OŠ “Olga Golović” u Baru.

Urađen je i u funkciji inkluzivni portal <http://www.skolskiportal.edu.me/Pages/Inkluzivnoobrazovanje.aspx>.

Pri Zavodu za školstvo mobilnu službu čine regionalna četiri tima. Broj članova mobilne službe: 23 (defektolozi, psiholozi RC, redovnih škola), učenika: 174, polusatnih aktivnosti: 2091.

Kroz Projekat „Jačanje demokratske kulture u školama“ - EU/SE Horizontalni mehanizam Zapadni Balkan i Turska, oformljena je Mreža 26 pilot škola; osnovani su školski timovi, obučeni da rade peer learning o demokratskoj kulturi; završeni su akcioni planovi za razvoj demokratske kulture u školama; “Inkluzivni dan” obilježen 11. oktobra u 17 gradova.

U partnerstvu sa Specijalnom olimpijadom sprovodi se program Mladi sportisti u 5 javnih predškolskih ustanova. Održana su 3 seminara za 80 vaspitača. Aktivnosti sa djecom sa i bez intelektualnih smetnji, preko 100, se tri puta nedeljno realizuju u 10 vaspitnih jedinica.

U saradnji sa Fondacijom Ognjen Rakočević i Udruženjem Roditelji realizovana je turneja „Zaigrana pedala“ koju sprovodi hrvatska Udruga Oblačić: Kotor, Herceg Novi, Bar, Podgorica.

Zavod za školstvo uz podršku UNICEF-a, sproveo je Program “Poboljšanje čitalačke pismenosti putem unapređenja kvaliteta procesa savladavanja čitanja i pisanja u I ciklusu osnovnoškolskog obrazovanja“-realizovano je istraživanje, obuke i urađeni Metodički modeli.

Ministarstvo prosvjete u saradnji sa Zavodom za socijalnu i dječju zaštitu realizovalo je radionicu za zaposlene u centrima za socijalni rad na temu Inkluzivno obrazovanje i inkluzivni principi.

U pogledu pristupačnosti, rađena je adaptacija sledećih škola: OŠ „Boško Strugar“, Ulcinj, OŠ „Vuk Karadžić“, Berane, OŠ „25. maj“, Rožaje, SSŠ „Sergije Stanić“, Podgorica, OŠ „Njegoš“ Spuž, Danilovgrad, OŠ „Vlado Milić“, Podgorica, OŠ „Braća Ribar“, Nikšić, OŠ „Mileva Lajović Lalatović“, Nikšić, OŠ „Maršal Tito“, Ulcinj, OŠ „Dašo Pavičić“, Herceg Novi, Srednja stručna škola, Pljevlja, Gimnazija „Miloje Dobrašinović“, Bijelo Polje, OŠ „Mustafa Pećanin“, Rožaje. U zgradi Ministarstva postavljeni natpisi na Brajevom pismu, orijentacioni pano (saradnja sa RC „Podgorica“). Urađena je analiza potreba za poboljšanje pristupačnosti objekata javnih vaspitno-obrazovnih ustanova, kao i Strateška procjena infrastrukture u cilju prilagođavanja na fakultetima: Građevinski fakultet, Pravni fakultet, Filozofski fakultet Nikšić, Fakultet za turizam i hotelijerstvo Kotor (budžet 218000 €).

Usvojeno je 5 modularizovanih obrazovnih programa prilagođenih za učenike sa posebnim obrazovnim potrebama. Za potrebe stručnog osposobljavanja nezaposlenih lica sa invaliditetom izvršeno je prilagođavanje programa osposobljavanja lica sa tjelesnim i senzornim invaliditetom: Grafički tehničar dorade za obavljanje jednostavnih poslova pripreme za štampu, Računovodstveni tehničar za pripremu i sastavljanje finansijskih iskaza pravnih lica, Finansijsko računovodstvo i izvještavanje, Sticanje preduzetničkih znanja i vještina, Grafički tehničar pripreme štampe.

U okviru seminara za andragoško osposobljavanje nastavnog kadra uvrštene su teme koje se odnose na Specifičnosti učenja odraslih lica sa invaliditetom.

Mimo kvote za upis na fakultete, predviđeno je da 1% moraju biti OSI. Takođe imaju i druge benefecije: afirmativna akcija, oslobođeni plaćanja, besplatan smještaj i sl.

SOCIJALNA ZAŠTITA I PENZIJSKO-INVALIDSKO OSIGURANJE

U skladu sa Programom rada Vlade Crne Gore u II kvartalu 2017. godine donijet je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti („Sl. list CG“, broj 42/17), koji je stupio na snagu 1. jula 2017. godine, kako bi se oblast socijalne i dječje zaštite dodatno unaprijedila. Izmenama i dopunama Zakona propisano je da korisnici koji ostvaruju pravo na ličnu invalidninu i dodatak za njegu i pomoć, i budući korisnici, ostvaruju jedno pravo na ličnu invalidninu u visini od 178,19 eura. Takođe, izmjenama i dopunama Zakona, povećana je visina prava na dodatak za djecu za 20%, koji iznosi mjesečno za dijete korisnika dodatka za njegu i pomoć 31,87 eura i korisnika lične invalidnine 39,57 eura.

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o nevladinim organizacijama („Sl. list Crne Gore“, br.39/11 i 37/17), propisan je način finansijske podrške NVO. Na osnovu sprovedenih sektorskih analiza u skladu sa Zakonom i po uputstvu Kancelarije za saradnju sa nevladinim organizacijama pri Ministarstvu javne uprave, utvrđeni su strateški ciljevi čijoj realizaciji mogu doprinijeti nevladine organizacije, utemeljeni u strateškim dokumentima koje je donijela Vlada Crne Gore, a koji se odnose na Ministarstvo rada i socijalnog staranja. Zakonom je uspostavljen novi model finansiranja projekata i programa nevladinih organizacija, koji podrazumijeva centralizovano programiranje prioriternih oblasti i sredstava i decentralizovanu raspodjelu. Vlada Crne Gore je na sjednici održanoj 02. novembra 2017. godine, donijela Odluku o utvrđivanju prioriternih oblasti od javnog interesa i visine sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u 2018. godini i usvojila Informaciju o postupku pripreme Predloga odluke. U članu 2 Odluke definisane su prioriternne oblasti u nadležnosti Ministarstva rada i socijalnog staranja: socijalna i zdravstvena zaštita, zaštita lica sa invaliditetom i pomoć starijim licima. Kada su u pitanju lica s invaliditetom, finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija iz državnog budžeta u 2018. godini, iz oblasti socijalne i dječje zaštite, biće usmjereno na programe i projekte koji doprinose razvoju usluga podrške za život u zajednici.

Kada je u pitanju akreditovanje posebnih programa za rad sa licima sa invaliditetom i djecom sa smetnjama u razvoju u oblasti socijalne i dječje zaštite, tokom 2017. godine akreditovana su dva programa obuke za rad sa djecom sa smetnjama u razvoju i to program „Osnovna obuka za rad sa djecom i mladima sa smetnjama u razvoju u dnevnim centrima“ i program „Osnovna obuka za rad u dnevnim centrima za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju“.

U cilju povećanja pristupačnosti ustanova socijalne i dječje zaštite, Ministarstvo rada i socijalnog staranja angažovalo je eksperta u cilju izrade Analize pristupačnosti svih objekata u upotrebi sistema socijalne i dječje zaštite, na osnovu koje će se u narednom periodu vršiti prilagođavanje objekata licima sa invaliditetom. Ministarstvo je u skladu sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, u saradnji sa Savezom slijepih CG, izradilo natpise na Brajevom pismu za prostorije ministarstva. Takođe, na Brajevom pismu su urađeni i Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti, Zakon o povlastici na putovanje lica s invaliditetom i Zaključna zapažanja Komiteta o pravima osoba s invaliditetom na inicijalni izvještaj Crne Gore. Ministarstvo rada i socijalnog staranja je takođe Zaključna zapažanja i preporuke prilagodilo osobama oštećenog vida i sluha i dostupne su na linku

<http://www.minradiss.gov.me/vijesti/181863/Zakljucna-zapazanja-i-preporuke-Komiteta-za-prava-osoba-sa-invaliditetom.html>

Ministarstvo rada i socijalnog staranja je u toku 2017. godine, obrazovalo još jednu Prvostepenu socijalno-ljekarsku komisiju, koja u postupku ostvarivanja prava na materijalno obezbjeđenje, dodatka za njegu i pomoć, lične invalidnine i naknade zarade za rad sa polovinom punog radnog vremena u skladu sa Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti daje nalaz, ocjenu i mišljenje o smetnjama u razvoju, nesposobnosti za rad, odnosno invalidnosti. U cilju upoznavanja sa problematikom, načinom rada komisije i Pravilnikom o medicinskim indikacijama, u Ministarstvu rada i socijalnog staranja održan je sastanak članova već postojeće komisije sa članovima novoobrazovane komisije.

U toku 2017. godine, urađena je Analiza Strategije za razvoj hraniteljstva u Crnoj Gori 2012-2016, koja će biti polazište za izradu nove strategije, kojom će biti obuhvaćeno i specijalizovano hraniteljstvo.

U periodu jul-decembar 2017. godine, Zavod za socijalnu i dječju zaštitu je realizovao četiri dvodnevne obuke za zaposlene u dnevnim boravcima za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju, kojima su prisustvovali i predstavnici tri nevladine organizacije, koje pružaju uslugu dnevnog boravka za djecu sa smetnjama u razvoju i jednu dvodnevnu obuku za zaposlene u JU Zavod „Komanski most“. Obuke su se odnosile na primjenu konkretnih postupaka za rad sa osobama sa smetnjama u razvoju. Za zaposlene u dnevnim boravcima realizovana je „Obuka stručnjaka za primjenu konkretnih postupaka u radu sa osobama sa smetnjama u razvoju“ sa ukupno 100 polaznika, stručnih radnika, stručnih saradnika i saradnika, 94 zaposlenih u JU Dnevni centri za djecu sa smetnjama u razvoju i 6 predstavnika NVO koje pružaju uslugu dnevnog boravka za djecu sa smetnjama u razvoju. Za zaposlene u JU Zavod „Komanski most“ realizovana je „Obuka za primjenu konkretnih postupaka u radu sa osobama sa smetnjama u razvoju“, sa ukupno 20 polaznika, stručnih radnika zaposlenih u JU Zavod „Komanski most“. Ministarstvo rada i socijalnog staranja je takođe kroz TAIEK (instrument za tehničku pomoć i razmjenu informacija) odobren od strane Evropske Komisije, realizovalo radionicu pod nazivom „Usluga mala grupna zajednica za djecu bez roditeljskog staranja sa smetnjama u razvoju“, koja je održana 23. i 24.10.2017. godine, u Bijelom Polju. Jedan od ciljeva ove radionice je bio da se obezbijedi edukacija za stručne radnike u JU Dnevni centar „Tisa“, pruži podrška djeci i omladini sa najtežim smetnjama u razvoju, promovisanjem većeg stepena ostvarenja prava djece sa smetnjama u razvoju, koja su bez roditeljskog staranja, kao i njihova socijalizacija i integracija u zajednicu. Takođe, 26. i 27. oktobra 2017. godine, održana je dvodnevna konferencija „Ispunjeni životi. Podrška zajednice i održivi razvoj“, koju je organizovalo Evropsko udruženje pružalaca usluga za osobe s invaliditetom (EASPD) u saradnji sa Fondacijom Petrović Njegoš i Ministarstvom rada i socijalnog staranja kao partnerima. Ciljevi konferencije su bili: Razvijanje svijesti o pitanjima koja se odnose na zajedničko planiranje i pružanje zaštite licima sa invaliditetom kroz njihovu inkluziju; Predstavljanje modela održivog razvoja i modela zaštite lica sa invaliditetom kroz njihovu inkluziju...

Dana, 26.04.2017.godine, otvoren je Gradski vešeraj u opštini Danilovgrad, koji je dio projekta „Zapošljavanje osoba sa invaliditetom kroz osnivanje gradskog vešeraja u Danilovgradu.“ Opšti cilj ovog projekta je doprinos povećanju socijalne inkluzije i zaposlenosti osoba sa invaliditetom u opštini Danilovgrad. Takođe, 14. septembra 2017.

godine, otvoreno je novo odjeljenje Dnevnog centra za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u opštini Nikšić, u kojem će stručni tim ljudi pružati podršku osobama s invaliditetom, koje imaju 27 i više godina.

U okviru Dječjeg doma "Bijela", funkcioniše "Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju" namijenjen djeci uzrasta od 6 do 18 godina, koja žive na teritoriji opštine Herceg Novi. Za potrebe funkcionisanja ovog servisa, u prethodnom periodu je u potpunosti rekonstruisan i uređen prostor u objekta Doma. Kompletan prostor je opremljen i u potpunosti prilagođen potrebama djece koja borave u njemu. Djeci je na raspolaganju senzorna soba, soba za fizioterapiju, soba za radno-okupacionu terapiju, dnevni boravak, soba za odmor, trpezarija i kupatilo prilagođeno potrebama lica koja se otežano kreću.

Kada je u pitanju Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju, u izvještajnom periodu nije bilo inoviranja Zakona.

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

Pravilnikom o medicinskim i drugim pomagalima, koji je usvojio Fond za zdravstveno osiguranje, obezbijeden je puni obim ortopedskih i drugih tehničkih pomagala za lica sa invaliditetom. Pravilnik je rađen u saradnji sa NVO sektorom, tako da su predlozi i zahtjevi NVO sektora prihvaćeni, jedino što u momentu usvajanja Pravilnika nije bilo moguće obezbijediti senzorski aparat za insulin korisnike, jer je ostavljeno da se uradi analiza i provjere kvaliteta i kvantiteta odgovarajućeg aparata i ujedno razmotri mogućnost finansijskih mogućnosti za nabavku istog.

U pripremnoj fazi je analiza o pristupačnosti lica sa invaliditetom objektima u zdravstvenom sektoru. Pristupačnost je djelimično osposobljena s tim što je DZ Berane, DZ Nikšić i SB Brezovik, u potpunosti prilagođena po pitanju pristupačnosti licima sa invaliditetom. Na ovom planu nastaviće se aktivnosti tokom 2018. godine, u saradnji sa drugim institucijama sistema i NVO sektorom.

Primjena pružanja usluga na primarnom nivou zdravstvene zaštite je u potpunosti obezbijedena, te se tokom 2017. godine u ambulantama domova zdravlja otpočelo sa radom u pružanju fizioterapeutskih usluga, što svakako podrazumijeva i pružanje usluga licima koja nijesu u mogućnosti da dođu do zdravstvene ustanove, već se radi o kućnom liječenju i kućnoj njezi, pa će se kroz uslugu patronaže obezbijediti i pružanje ovih usluga.

I u proteklom kao i u narednom periodu, pružaju se podrške rane intervencije djeci sa smetnjama u razvoju, a u pripremnoj fazi je, najkasnije do polovine 2018. godine, otvaranje Centra za autizam koji će obezbijediti da se djeci sa autizmom i njihovim roditeljima stvore uslovi, koji su primjereni ovom vidu zdravstvenih usluga sa potrebnim prostorom, opremom i kadrom, sa čime uglavnom raspolaže Ministarstvo zdravlja.

Obuka pedijatarata i radiologa za ultrazvučne preglede kukova kod djece do godinu dana započeta je 30. oktobra 2017. godine, u skladu sa utvrđenim programom, koja će se nastaviti i tokom 2018. godine, a cilj je da svi pedijatri i radiolozi na primarnom nivou zdravstvene zaštite budu obučeni za ovu vrstu usluge, kako bi prevencija obezbijedila razvoj djeteta bez

smetnji. Preduzeće se odgovarajuće mjere i aktivnosti na edukaciji zdravstvenih radnika/saradnika uz podršku NVO sektora i eventualno međunarodnih organizacija.

ORGANIZACIJE OSOBA SA INVALIDITETOM

Predstavnici 5 NVO, koji su članovi Savjeta za brigu o licima sa invaliditetom u 2017. godini su učestvovali u radu ovog tijela. Sjednice Savjeta za brigu o licima sa invaliditetom su održane dana, 03.04.2017., 14.11.2017. i 26.12.2017. godine.

Takođe, predstavnici civilnog sektora su u toku prethodne godine uzeli učešće u izradi zakona, pravilnika i drugih podzakonskih akata, kao aktivni članovi radnih grupa i tijela u nadležnim resorima.

U toku prethodne godine, pored aktivnosti državnih organa i institucija, civilni sektor koji se bavi osobama sa invaliditetom, takođe je realizovao dosta aktivnosti u cilju poboljšanja položaja osoba s invaliditetom, bez obzira da li su aktivnosti rađene u partnerskoj saradnji sa državnim organima ili samostalno. Aktivnosti su većinom finansirane kroz Poziv za sprovođenje projekata zapošljavanja lica sa invaliditetom, profesionalne rehabilitacije i aktivne politike zapošljavanja ovih lica-ZZZCG, Grant šeme, Javne radove i uz finansijsku podršku Ministarstva finansija-Komisije za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću.

Kada je u pitanju oblast participacije i razvijanje sporta lica s intelektualnim smetnjama, udruženje roditelja "OAZA", uključivanje na sportska takmičenja za osobe sa invaliditetom započeli su 2017. godine, na međunarodnim takmičenjima. Četvoro mladih sportista učestvovali su na Međunarodnim sportskim igrama Beograd Open 2017. godine, od 22.-24. septembra. Na drugom takmičenju na SIO-Sportskim igrama OAZE, naši sportisti osvojili su tri medalje.

Tokom 2017. godine, Prvo udruženje roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju iz Podgorice, za potrebe projekta „Obuka i zapošljavanje osoba sa invaliditetom“, u partnerstvu sa NVU "Staze" iz Podgorice, unaprijedilo je zapošljavanje lica sa invaliditetom kroz subvencionirano zapošljavanje OSI koje su radile u radionici za izradu jednostavnih ukrasnih predmeta i nakita. Projektom je obučeno 5 mladih OSI za zanimanje izrađivač/ica jednostavnih predmeta i nakita, a nakon dvomjesečne obuke 4 lica su zasnovala radni odnos u trajanju od 7 mjeseci.

Udruženje roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju "Staze" iz Podgorice unaprijedilo je zapošljavanje lica sa invaliditetom kroz subvencionirano zapošljavanje 3 lica s invaliditetom, koja su radila u radionici za izradu jednostavnih ukrasnih predmeta i nakita. Tokom jula 2017. godine, započeto je i sa sprovođenjem projekta „Prevencija socijalne isključenosti osoba sa invaliditetom“. U projekat je uključeno 6 OSI sa kojima su rađene grupne radionice psihološke podrške i individualne psihološke podrške.

Takođe, Savez "Naša inicijativa" Podgorica je u 2017. godini, 12 mjeseci imao 12 zaposlenih lica sa invaliditetom, dok je NVO "Udruženje roditelja djece sa teškoćama u razvoju" Podgorica u 2017. godini u trajanju od 10 mjeseci zapošljavalo 12 lica sa invaliditetom.

U 2017. godini, Udruženje roditelja djece sa teškoćama u razvoju "Zračak Nade", realizovalo je 2 projekta u okviru Grant šema ZZZCG: "Zapošljavanjem do socijalne inkluzije" i "Zapošljavanjem do jednakosti". U projekte je uključeno 14 lica sa invaliditetom u mjere aktivne politike zapošljavanja: informisanje o mogućnostima i uslovima zapošljavanja, 20 lica sa invaliditetom su informisana na informativno-motivacionim radionicama; 14 lica sa invaliditetom je učestvovalo u obukama i dobilo sertifikate za zanimanja pomoćni grafički tehničar pripreme-dizajn i pomoćni grafički tehničar pripreme za štampu, dok je 14 lica sa invaliditetom zaposleno na period od 6 mjeseci u NVO "Zračak Nade" i u partnerskim firmama.

U oblasti obrazovanja, udruženje „Staze“ iz Podgorice, tokom 2017. godine realizovalo je program stručnog usavršavanja „Edukacija asistenata u nastavi, kao i drugih koji mogu biti podrška djeci sa posebnim obrazovnim potrebama u obrazovno-vaspitnom sistemu Crne Gore“. Program je objavljen u Katalogu programa stručnog usavršavanja nastavnika Zavoda za školstvo za školsku 2016/2017 godinu.

Prvo udruženje roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju iz Podgorice u 2017. godini pružalo je podršku u Dnevnom boravku za 64-oro djece i omladine sa kombinovanim smetnjama u razvoju. U okviru Dnevnog boravka djeca su dobijala podršku stručnih lica, 3 fizioterapeuta, logopeda, defektologa i radno-okupacionog terapeuta. U toku je realizacija projekta "Podrška djeci i omladini sa smetnjama u razvoju kroz servise usluga. Preko programa Javnih radova ZZZCG Biro rada Podgorica, NVO "Prvo udruženje" angažovalo je 15 asistenata za pomoć u kući i udruženju u trajanju od 6 mjeseci.

Urađena su tri Lokalna akciona plana za socijalnu inkluziju za opštine Bijelo Polje, Pljevlja i Herceg Novi u okviru projekta "Individualna tranzicija u socijalnoj inkluziji-ITISI" koji je NVU "Staze" realizovalo u partnerstvu sa Nacionalnom asocijacijom roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju Crne Gore-"NARDOS" uz finansijsku podršku Evropske unije.

"NARDOS" je realizovala projekat "Zaštita djece sa smetnjama u razvoju i jačanje kapaciteta organizacija osoba sa invaliditetom za monitoring uključujući i zaštitu od nasilja nad djecom sa smetnjama u razvoju" od 01.01.2017. do 31.12.2017. godine, koji je sproveden u saradnji sa predstavništvom UNICEF u Crnoj Gori i uz finansijsku podršku EU.

"NARDOS" je takođe realizovala projekat "Podrška djeci i omladini sa smetnjama u razvoju i njihovim roditeljima u Crnoj Gori" i u toku je realizacija projekta „Podrška lokalnim organizacijama NARDOS-a“. U okviru projekta angažovano je 5 personalnih asistenata koji su pružali i pružaju podršku djeci sa smetnjama u razvoju u Podgorici, Bijelom Polju, Pljevljima i Herceg Novom. Takođe, realizovana su dva dvodnevna seminara, psihološke radionice za podršku roditeljima i omladini sa smetnjama u razvoju.

Udruženje "Zračak Nade", u 2017. godini je realizovalo projekte "Poludnevni boravak za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju u Pljevljima–nastavak projektnih aktivnosti" u periodu 01.09.2016.-31.03.2017. godine i "Poludnevni boravak za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju-podrška razvoju socijalne inkluzije u Pljevljima" u periodu 01.06.2017.-31.05.2018.

godine. Takođe, udruženje je realizovalo Javni rad "Personalni asistent- asistent za pomoć u udruženju djeci i omladini sa smetnjama u razvoju."

U toku 2017. godine, mnogobrojne NVO "Udruženja roditelja djece i mladih sa smetnjama u razvoju" su pružale usluge stručnih lica. Kada su u pitanju usluge defektologa-logopeda, NVO "Puževa kućica" je u trajanju od 9 mjeseci pružala usluge za 17 djece; defektologa-oligofrenologa za 16 djece; psihologa za 21 dijete; fizioterapeuta za 15 djece u trajanju od 9 mjeseci i za 12 djece u trajanju od 4 mjeseca; uslugu asistencije u trajanju od 9 i 6 mjeseci za 4 djeteta.

NVO "Nova nada"-Žabljak u 2017. godini je pružala usluge defektologa-logopeda u trajanju od 9 mjeseci za 20 djece; psihologa u trajanju od 4 mjeseca za 4 djece; sociologa u trajanju od 9 mjeseci za 18 djece.

NVO Udruženje roditelja djece sa smetnjama u razvoju „Pravo na život“-Ulcinj u 2017. godini je pružalo uslugu defektologa u trajanju od 5 mjeseci za 7 djece; psihologa u trajanju od 9 mjeseci za 8 djece; fizioterapeuta u trajanju od 7 mjeseci za 6 djece; učiteljice-vaspitačice u trajanju od 7 mjeseci za 14 djece; njegovateljice u trajanju od 5 mjeseci za 10 djece; vozača za prevoz djece u 2 mjeseca za 10 djece; asistentata u trajanju od 4 i 2 mjeseca za 14 djece.

NVO Udruženje roditelja djece i omladine sa teškoćama i smetnjama u razvoju „Zvijezda“-Kolašin u 2017. godini je pružalo uslugu defektologa u trajanju od 6 mjeseci za 10 djece; logopeda u trajanju od 6 mjeseci za 13 djece; psihologa u trajanju od 11 mjeseci za 11 djece; psihoterapeuta u trajanju od 4 mjeseca za 2 djece i fizioterapeuta u trajanju od 9 mjeseci za 11 djece.

NVO „Društvo roditelja djece sa posebnim potrebama“-Bar u 2017. godini je pružalo usluge defektologa u trajanju od 12 mjeseci za 25 djece; logopeda u toku 10 mjeseci za 15 djece; psihologa u toku 2 mjeseca za 20 djece; fizioterapeuta u toku 12 mjeseci za 12 djece; nastavnika likovnog u toku 4 mjeseca za 6 djece; nastavnika muzičkog u toku 4 mjeseca za 15 djece; radnog terapeuta u toku 10 mjeseci za 15 djece; vaspitača u toku 6 mjeseci za 20 djece i asistenta u toku 5 mjeseci za 25 djece.

NVO „Udruženje roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju“-Plav u 2017. godini je pružalo usluge defektologa u trajanju od 8 mjeseci za 15 djece; logopeda u toku 8 mjeseci za 13 djece; psihologa u toku 6 mjeseci za 15 djece; fizioterapeuta u toku 8 mjeseci za 10 djece i asistenta u toku 6 mjeseci za 10 djece.

NVO „Udruženje roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju“-Mojkovac, u 2017. godini pružalo je usluge defektologa u trajanju od 3 mjeseca za 10 djece; logopeda u trajanju od 6 mjeseci za 15 djece; psihologa u trajanju od 6 mjeseci za 9 djece; fizioterapeuta u trajanju od 6 mjeseci za 12 djece; učitelja u trajanju od 6 mjeseci za 9 djece i asistenta u trajanju od 6 mjeseci za 6 djece.

NVO Udruženje roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju „Zrak sunca“-Herceg Novi u 2017. godini pružalo je usluge defektologa u trajanju 6 mjeseci za 5 djece; logopeda u trajanju od 3 mjeseca za 5 djece; fizioterapeuta u trajanju od 7 mjeseci za 6 djece i radnog terapeuta u trajanju od 8 mjeseci za 12 djece.

NVO Udruženje roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju „Pružite nam šansu“- Podgorica u 2017. godini pružalo je usluge defektologa u trajanju od 10 mjeseci za 28 djece; sociologa u trajanju od 10 mjeseci za 28 djece; psihologa u trajanju od 9 mjeseci za 28 djece; fizioterapeuta u trajanju od 10 mjeseci za 28 djece i asistenta u trajanju od 5 mjeseci za 28 djece.

NVO „Udruženje roditelja djece sa teškoćama u razvoju“- Podgorica u 2017. godini pružalo je usluge defektologa-somatopeda u trajanju od 9 mjeseci za 37 djece; defektologa-oligofrenologa u trajanju od 9 mjeseci za 20 djece; logopeda u trajanju od 9 mjeseci za 20 djece; fizioterapeuta u trajanju od 9 mjeseci za 40 djece; fizioterapeuta-masera u trajanju od 9 mjeseci za 15 djece; psihoterapeuta u trajanju od 9 mjeseci za 20 djece; personalnog asistenta u trajanju od 6 mjeseci za 28 djece i pravne pomoći u trajanju od 10 mjeseci za 97 djece.